

УДК 94:316.47:396.5/6(477)“192/193”

Т. В. Грушева, А. Р. Рябчевська, А. С. Сєдєнкова

СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС ЖІНКИ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ У 20–30-ті рр. ХХ ст.

У статті розглядаються причини утвердження європейських моральних цінностей модерністського суспільства, що передбачали рівні політичні, економічні, соціальні, особисті права для жінок і чоловіків. За роботами радянських партійних ідеологів вивчаються ідеї соціалістичного фемінізму і шляхи реалізації цієї ідеї в СРСР. Досліджуються права жінок на основі аналізу українського радянського законодавства 20-30-х рр. ХХ ст. Стверджується, що “прищеплення” нових моральних якостей радянським громадянам призвели до трансформації в сімейно-побутовій сфері українського суспільства і зміні соціального статусу жінки.

Ключові слова: сімейно-шлюбні традиції, соціалістичний фемінізм, радянська культурна революція.

Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. соціокультурне життя західноєвропейського суспільства зазнало суттєвих змін. У цей час починає домінувати природничо-науковий підхід до людини, світу, природи. Еволюція індустріального суспільства призвела до розриву із традиціями, а сучасні форми комунікації значно прискорили кореспонденцію нових ідей на територію різних країн. Врешті-решт, західне суспільство опинилося під впливом модернізму – світогляду, спрямованого на індивідуалістичну свідомість. Швидкими темпами оновлене європейське суспільство переорієнтувалося на нові цінності, у яких пріоритетними стали досягнення й успіх. У цих реаліях роль жінки у західному суспільстві зазнала суттєвих змін. З'явилися численні угруповання, метою яких було досягнення рівних політичних, економічних, соціальних, особистих прав для жінок. Нова мораль проголосила рівні можливості для жінок і чоловіків у сфері освіти та праці; права жінок на голос, володіння власністю, рівні права у шлюбі. Актуалізувалася соціальна роль жінок, науковцями починає вивчатися природа гендерної нерівності. Фундаментальні трансформації в суспільстві призвели до появи феміністського руху.

Традиційні релігії, які регулювали місце людини в суспільстві, поступилися пріоритетним місцем новим ідеологічним впливам. Такими стали лібералізм (його формула складалася з вільної діяльності особистості, яка є джерелом поступу у суспільному житті та рівності прав людини); марксистські постулати соціалізму (виходили із ідеї рівності, що вимагала руйнації приватної власності й ринку) тощо. Ф. Енгельс критикував буржуазну сім'ю і вбачав у ній мікромоделю класового суспільства, де чоловік є експлуататором, а жінка – експлуатованою. Філософ був впевнений, що зникнення приватної власності стане каталізатором змін моделі сім'ї [1].

Соціалістичний фемінізм бере свій початок у другій половині ХІХ ст. та проголошує: емансипація жінки може статися внаслідок ліквідації капіталістичного способу виробництва. В українському суспільстві склалася дихотомічна ситуація. З одного боку, протягом століть шлюбні традиції українців відзначались своєю сталістю, традиційно освячувались церквою і керувались переважно звичаєвим правом. На рубежі ХІХ-ХХ ст. ця тенденція не зазнала значних змін [2, с.26-28]. Були поширені ранні шлюби: вікові характеристики для дівчат – 21,5-22 роки, хлопці одружувались в 24,3-25,5 років. Демографічні дослідження природного руху населення України доводять, що наприкінці ХІХ ст. щороку на території України реєструвалось 160-200 тис. шлюбів, а на початку ХХ ст. (до початку Першої світової війни) – 200-250 тис. шлюбів [3, с.70]. Передбачались “шлюби на все життя”, розлучення були рідкісним явищем, а повторні шлюби зустрічались лише у разі овдовіння. Справа в тому, що на поведінку людей мали великий вплив моральні і соціальні норми того часу, а також прагнення уникнути людського осуду. Відтак, українське суспільство наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. продемонструвало відкритість новим ідеям, які були характерні для демократичного західного світу. Досягнення соціальної свободи жінки – це тема творів Н.Кобринської, О.Кобилянської, Лесі Українки, які були прихильницями українського феміністичного руху.

Соціалістичний переворот і встановлення радянського режиму на теренах України створили передумови для трансформацій суспільно-політичної, соціально-економічної і культурної сфери життя за новими штучними правилами. Зміни передбачались у сфері формування нового світогляду, моралі, освіти, культури, виховання майбутнього суспільства. Партійні ідеологи мали своє уявлення стосовно “ідеального радянського громадянина”, зокрема, призначення жінки та її ролі в суспільстві і родині. Радикального характеру набула критика патріархальної сім'ї та застарілої моделі сімейних відносин, панувала ідея ліквідації сім'ї, яку охоче висловлювала партійна верхівка.

Радянська культурна революція ставила за мету винищення попередньої моралі, “переробку” суспільства та людини і розглядала сім'ю, як об'єкт змін. Н.К. Крупська у своїх розмірковуваннях стосовно революції зазначає, що вона являє собою руйнування колишнього, застарілого порядку, старих зв'язків, старих сімейних відносин. Революція означає ліквідацію всього цього і налагодження якихось нових зв'язків, нових взаємовідносин, нової громадської організації [4]. Ці тези Н.К. Крупської стали спробою використати марксистську теорію щодо жіночого питання в радянській країні. Так, форсованими темпами втілюється в життя ідея про те, що жіноча свобода можливо лише у разі участі жінки в класовій боротьбі пролетаріату.

Початок 1920-х рр. був насичений ідеями жіночого рівноправ'я, які найбільш яскраво декларували революціонерки – І. Арманд і О. Коллонтай. Ідея шлюбу як товариського союзу двох незалежних і рівноправних членів комуністичного суспільства приваблювала революційно налаштовану молодь.

О. Коллонтай, яка була ініціатором створення і завідуючою (з 1920 р.) жінвідділом ЦК РКП (б) (метою якого була боротьба за рівність прав жінок і чоловіків), у своїх працях поглибила ідею “нової жінки” як певного ідеалу, створивши образ, що став новим еталоном жіночності. За думкою О. Коллонтай, “нова жінка” прагне до звільнення і незалежності, вона активно працює нарівні з чоловіком і відповідно забезпечує себе самостійно, бере участь у політичних процесах і в суспільному житті. “Перед нами жінка – особистість, перед нами самодостатня людина, зі своїм власним внутрішнім світом, перед нами індивідуальність, яка утверджує себе, жінка, зриває іржаві кайдани своєї статі” [5, с.17].

Радянська влада визначилася з жіночим питанням, не залишивши місця для традиції або ідей модерністського суспільства. Розпочався соціальний експеримент у межах всього СРСР у вигляді “прищеплення” соціалістичного фемінізму. Діяльність влади щодо залучення інституту сім’ї в радянську систему політичного контролю, встановлення контролю за поведінкою громадян знайшла своє вираження, насамперед, у створенні нового законодавства. Перш за все, радянська влада припинила визнання церковних шлюбів. У контексті атеїстичної політики в грудні 1917 р проголошено про відокремлення церкви від держави. Таким чином держава привласнила право реєстрації народжень і шлюбів [6, с.221].

Першим нормативним актом у галузі сімейного права став декрет Раднаркому УСРР “Про організацію відділів записів актів громадянського стану” [6, с. 220-225]. Наступним кроком до змін був акт “Про цивільний шлюб та про ведення книг запису актів громадянського стану”. Відтоді єдиною формою шлюбу став цивільний шлюб замість колишнього – церковного. Спрощення зазнала й процедура одруження. Зареєструвати шлюб могли громадяни, які досягли віку 18 років для чоловіка і 16 років для жінки. Для цього достатньо було лише подати заяву до відділу запису шлюбів. Також надавалось право вибору прізвища, чи будуть вони надалі іменуватися прізвищем чоловіка або дружини, або подвійним прізвищем [6, с.228–233].

Радянська сім’я потребувала закріплення і нових сімейно-шлюбних традицій, які протиставлялися традиційним церковним. Впроваджувалися в життя нові свята: “червоні весілля”, “червоні хрестини”. “Комсомольські (червоні) весілля” проходили в душі комуністичних зібрань: виступали представники від громадськості, які зачитували доповіді про новий побут, дарували подарунки (книжки, портрети). Таким чином, відбувалась заміна цінностей, провідну роль вже займала не родина і церква, а комсомольці та громада.

Розлучення могло здійснюватися без будь-яких перешкод в органах РАЦСу при добровільному бажанні чоловіка й жінки чи в місцевому суді на прохання одного з них. Заперечення одного із подружжя не могло бути підставою для відмови судом у розірванні шлюбу [6, с.237-239]. У компетенцію органів влади не входило встановлення причин і мотивів розлучення [7, с.49]. З метою спрощення процедури розлучення у Сімейному Кодексі України 1919 р. допускалося так зване “заочне” розлучення. Воно здійснювався у випадку невідомого місця проживання або відсутності одного із членів подружжя після закінчення певного строку. Наприклад, оголошення в газеті “Червоне Запоріжжя” за 1922 р. демонструє, що процедура розлучення стала буденною справою. У тексті оголошення повідомляється, що громадянина Олександра Йосиповича Маєвського викликають до РАГС-у у справі розірвання шлюбу з дружиною – Анною Михайлівною Маєвською [8, с.4]. Аналогічна ситуація сталась і з головним героєм роману “Золоте теля”: О. Бендера також розлучили заочно. Він отримав повідомлення про розлучення з громадянкою Грицацевою і про те, що йому присвоюється колишнє прізвище О. Бендер [9]. У романі яскраво продемонстрована реалізація на практиці нових партійних законів.

У 1924 р. А. Залкінд констатує, що сім’я ще не зруйнована, пролетарська держава не здатна повністю її замінити, але можна сім’ю революціонізувати, пролетаризувати. Головна роль при цьому, на думку вченого, належала молоді [10].

Широко відомим став радянський експеримент, коли у якості альтернативи традиційної сім’ї партія пропонувала створення комун. У контексті ідеї реорганізації побуту пропонували організувати загальне дозвілля. Планувалось зонування комун: кухню виносили за межі родини, обладнували спільну їдальню, загальне місце для перебування дітей, читання книг, а власна кімната повинна була служити лише для відпочинку вночі [11, с.3]. На хвилі суспільних перетворень молодь захопилась прогресивними ідеями революціонерів. Так, О. Коллонтай вбачала завдання пролетарської ідеології в тому, щоб виховувати почуття любові між чоловіком і жінкою в душі товариської солідарності. Ідеологи більшовизму наголошували на тому, що любов членів трудового колективу один до одного повинна підкорятися більш потужному почуттю – любові до колективу, в суспільстві повинні домінувати спільні інтереси над особистісними і приватними. Отже, радянська людина повинна була цілком і повністю ототожнювати себе із суспільством, режимом.

Трансформація сімейних відносин не була легкою справою. Наприкінці 1930-х Л. Троцький зазначив, що взяти стару сім’ю штурмом не вдалося, але жовтнева революція чесно виконала зобов’язання по відношенню до жінки. Молода влада не тільки дала їй всі політичні та юридичні права нарівні з чоловіком, але, що ще важливіше, зробила все, що могла, і в усякому разі набагато більше, ніж будь-яка інша влада, щоб дійсно відкрити їй доступ до всіх видів господарської та культурної роботи [12].

Радянські сімейні правила були обумовлені ідейною доктриною соціалізму, вони зруйнували як європейські принципи сімейно-шлюбних відносин на теренах УСРР, так і національну складову гендерного виховання. Радянська жінка мала відмовитися від традиційного родинного укладу. Запропоновані принципи повинні були уніфікувати сімейне життя в усій країні. Буржуазну моногамію замінила соціалістична. У законодавстві це позначилося передусім в декларуванні ідей рівноправ’я чоловіків та жінок, а на практиці – у безпрецедентному втручанні державних органів у приватне життя. Сімейна політика більшовиків була радше антисімейною, а впровадження образу нового громадянина, не обтяженого сімейними

зобов'язаннями, призвело до негативних наслідків – збільшенню числа розлучень, скороченню народжуваності, руйнуванню інституту сім'ї, і високій кількості безпритульних.

Про "успіхи" боротьби з сімейними цінностями неодноразово наголошував В. Ленін, він висловлював своє невдоволення надмірним захопленням ідеї вільного кохання. "Ви, звичайно, знаєте знамениту теорію про те, що в комуністичному суспільстві задовольняти статеві прагнення і любовні потреби так само просто, як випити склянку води. Від цієї теорії наша молодь сказала" [13]. Подібні тенденції в 1930-х рр. змусили керівництво держави переосмислити напрям соціальної політики та здійснити перехід від ідей радикального перевлаштування інституту сім'ї до установок на збереження сімейних цінностей, охорону сім'ї, підтримку материнства і дитинства.

Радянська влада за допомогою агітаційно-пропагандистської роботи намагалась штучно витворити новий регламентований стиль поведінки жінки, цим самим більшовики суворо декларували зовнішність, моральні цінності та пріоритети радянської жінки. Радянській жінці відводилось особливе місце в суспільно-політичному середовищі [14, с.205-213]. Зрівнявшись в правах із чоловіками, жінки стали активними учасницями суспільної і продуктивної роботи, адже з розвитком індустріалізації країні потрібні були нові робочі руки.

Новий юридичний статус жінки у подружньому житті вплинув також і на її соціальне становище. Жінки стали необхідним соціальним ресурсом для нових суспільних перетворень. Так, вже на 1-му Всеукраїнському з'їзді робітниць та селянок говорилось, що саме жінки стануть рушійною силою для побудови соціалізму. Для цього їх активно почали залучати до робітничого, соціального та політичного життя. Яскравим прикладом цього є преса 1920-30 рр., зокрема у газеті "Червоне Запоріжжя" починають з'являтися різні звернення до жінок-робітниць із закликами до зібрань та праці на благо розвитку соціалістичної держави [15, с.4].

Таким чином, в УСРР відбулись значні зміни в соціальному статусі жінки. Вони виявились у наступному:

По-перше, радянська влада позбавила чоловіка статусу голови родини. Для порівняння згадаємо статтю 107 Зводу законів Російської імперії, де вказувалося на те, що жінка повинна коритися своєму чоловікові, поважати його як голову родини.

По-друге, більшовики модифікували, відкоригували на свій манер історико-культурний образ жінки-домогосподарки. Дослідниця І. Стріонова зазначає, що у відповідності з новими радянськими нормами така соціальна роль жінки, як "дружина-домогосподарка" поступово ставала непотрібною та небажаною в радянському суспільстві. Варто звернути увагу на той факт, що найбільшого суспільного осуду зазнавали жінки-домогосподарки у містах, у селах така тенденція не отримала такого масового та різкого відображення [16, с.161-180].

По-третє, радянська влада оголосила жінку трудової одиницею, а шлюб у цьому випадку перетворюється на особисту справу [17, с. 307]. Показовою є стаття під назвою "Масову роботу серед жінок на вищий щабель", яка була надрукована в "Червоному Запоріжжі" за 1932 р. Мова йшла про жіночі делегатські збори, які стали основною формою масової роботи серед жінок. Крім того, наголошувалося на тому, що "жіночі делегатські збори – це найкраща школа соціалістичного виховання активних будівників соціалізму" [18, с.2].

У радянській політиці вирішення "жіночого питання" оберталось навколо боротьби з відсталістю жіночого пролетаріату. Причину цього радянські ідеологи вбачали у їх низькому освітньому рівні; у тому, що вони уособлювали берегинь традиційної родини, традиційного укладу життя і цінностей. Атеїстичні задуми більшовиків руйнував феномен жіночої релігійності (рівень релігійності серед жінок виявився вищим порівняно з аналогічним показником для чоловіків). Це були "залишки буржуазної ідеології", яку так активно намагались викоринити більшовики. Тому для характеристики жіночих мас у 1920-30 рр. використовували такі категорії, як "закабалені", "відсталі елементи", "темні". А. Коллонтай бачила у цьому небезпеку, стверджуючи, що працівниці можуть бути оплотом антирадянської агітації. Щоб не допустити подібного, тоталітарна радянська держава суворо контролювала виконання встановлених правил. Особливої уваги потребувало питання нового ставлення до трактування репродуктивної функції жінки. Розглядаючи цей аспект, варто зауважити, що згідно з радянськими нормами репродуктивна функція жінки повинна розглядатись не як продовження роду, а як народження радянської людини, яка згодом стане членом певного колективу та буде працювати на користь держави. Варто звернути увагу, на те, що вже в 1920-х рр. більшовицька влада намагалась впроваджувати політику нового соціалістичного побуту. Цей процес відбувався під гаслами "колективізації побуту" і "звільнення жінки з кухонного рабства".

Варто сказати, що радянський проект "розкряпачення жінки" та зміни традиційних побутово-сімейних відносин можна назвати доволі прогресивним явищем. Але все ж таки не потрібно забувати про той факт, що всі ці зміни відбувались лише в інтересах та прагненнях більшовиків. А тому образи "нової жінки", "нового типу сімейних відносин" вибудовувались на ідеологічних засадах і були запроваджені зверху, а не оформилися у процесі еволюції.

Трансформації в сімейно-побутовому та соціальному світі жінки вимагали також і нових моральних якостей. З огляду на це, радянські ідеологи створили специфічний взірець жінки – сильної, твердої, але не бажаної. Радянська мода підтверджувала цю тезу. Жінки, що й досі посміхаються з плакатів зазначеного періоду, виглядають рішуче, вони позбавлені грайливих прикрас, їх одяг відрізняється від модних європейських тенденцій. У Європі новий вектор створили паризькі модельєри Поль Пуаре, Коко Шанель, англійець Томас Бредбері тощо. Вони обрали за гасло зручну розкіш і прагнули назавжди змінити зовнішність пересічної людини. На противагу цьому у радянській країні була відкинута така характеристика, як "жіноча

тендітність". У планах більшовиків жінка була борцем за "світле соціалістичне майбутнє", уособленням та носієм соціалістичних ідей.

Показовим є той факт, що вся державна політика стосовно жіночого питання створювалась чоловічою більшістю. Прихід більшовиків до влади ознаменувався великим переломом як у політичному, суспільному, так і побутовому житті. Ключовою категорією того часу, яка характеризувала майже всі сфери життя, була боротьба. Що ж до самої жінки, то вона повинна була ідентифікувати себе в межах тих цінностей та стереотипів, які нав'язувались керівництвом держави.

Політику формування образу "нової радянської жінки" можна прослідкувати в ряді нормативних актів, декретів, а також у тексті Конституцій УСРР від 1919, 1929, та УРСР від 1937 рр. Саме аналіз статей Конституцій дає нам можливість прослідкувати еволюцію прав жінок в УСРР.

Перша Конституція УСРР, яка була прийнята 1919 р., надала жінкам громадянські та політичні права, але все ж таки участь у державних справах здійснювалась згідно з принципом рівного підпорядкування волі пролетарської держави, громадяни обох статей могли бути суб'єктами політичних відносин лише в тому разі, якщо вони працювали (ст.22). Загалом, значення Конституції УСРР від 1919 р. полягало в тому, що в даному документі вперше юридично закріплювалась гендерна рівність.

У 5-й статті Конституції УСРР від 1929 р. проголошувались політичні права трудящих мас без різниці статі, раси та національності [19]. Ідея рівності жінок та чоловіків, яка відображується формулою "без різниці статі" зберігається надалі в основному законі УСРР.

З формального погляду основний закон УРСР від 1937 р. є найдемократичнішим документом в історії радянського конституціоналізму. У тексті Конституції більш детально розглядаються питання та ідеї гендерної рівності, сімейних відносин та загального статусу жінки, які були закладені у попередніх конституційних актах. Правове регулювання жіночого питання знайшло найбільше відображення в основному законі 1937 р. Так, в статті 121 проголошується надання прав жінкам в усіх галузях господарського, державного, культурного та громадсько-політичного життя. Щодо реалізації цих прав у житті, то здійснення можливе через надання жінкам права на працю та оплату праці, можливість соціального страхування та отримання належної освіти. Крім того, держава брала під свою охорону інтереси матері та дитини, створювалась широка мережа ясел та дитячих садочків. Усі ці правові аспекти врегулювання жіночого питання були закріплені в статті 102 Конституції УРСР від 1937 р. [20]. Ще одним прикладом декларованої гендерної рівності була стаття 136, у якій зазначалося, що жінки можуть користуватись виборчим правом та обиратися нарівні з чоловіками [20]. Отже, Конституція 1937 р. вперше говорить про жінку як про окремих суб'єкт правових відносин. Жінку було наділено юридичними правами в усіх сферах життя суспільства. Крім того, в Конституції буди передбачені юридичні гарантії реалізації цих прав. Позитивними наслідками реформування стала спроба вирішення на державному рівні проблеми рівності статей; скасування законів, що обмежували правовий статус жінки; законодавче закріплення рівних прав і обов'язків жінок і чоловіків. Це стало історичною подією на шляху до гендерної рівності.

Таким чином, у 1920-30-х рр. в УСРР жінки і чоловіки мали однакові політичні та трудові права, що було закріплено законодавчо. Тоталітарна держава всіма засобами перетворювала жіноцтво на "трудоий елемент комуністичного суспільства" з непохитною класовою сміливістю і твердістю в соціалістичних поглядах. Можливості реалізації задекларованих принципів на практиці свідчать про небажання чоловіків поступатися своїми правами. Так, політична сфера майже не давала можливості кар'єрного росту жінками: партійна верхівка складалася із переважної кількості чоловіків. У міжвоєнний період жінки вкрай повільно входять до мистецької сфери. Соціальна практика демонструвала значну непродуманість новацій, беззахисний стан жінки, що в силу цілої низки чинників не могла бути рівною чоловікові без створення додаткових умов такої рівності [21].

У цілому, радянський проект трансформації традиційного сімейного укладу та суспільної ролі жінки мав за мету створення "нової радянської жінки". Всі більшовицькі уявлення про ідеальний образ жінки цілком і повністю ґрунтувалися на потребах та реаліях нового часу.

1920-1930-ті рр. – період великого соціального експерименту. В ці роки радянська влада активно намагалась нав'язати жінкам вигідні більшовикам нові соціальні норми, новий стиль поведінки та зовнішній вигляд. Аналізуючи Конституції УСРР вказаного періоду, можна зробити висновок, що в 1920-х рр. "нова жінка" повинна була бути активною громадською та політичною діячкою, при цьому відкинути свою традиційну роль матері. Але вже в 1930-х рр. ситуація змінюється, держава трансформує образ жінки в такі категорії як "жінка-матір" та "жінка-трудівниця". Конституція проголошувала рівноправність чоловіків та жінок, але все-таки жінка так і не стала повноцінним суб'єктом соціального життя радянської України. Вона була об'єктом соціальної інженерії, якою так потребувала радянська влада.

Джерела та література

1. Енгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства / Ф. Енгельс // Маркс К., Энгельс Ф. Избранные произведения. В 3-х т. Т.3. – М. : Политиздат, 1986, – 639 с.
2. Кравець О.М. Сімейний побут і звичаї українського народу / Олена Михайлівна Кравець. – К. : Наукова думка, 1966. – 198 с.
3. Слюсар Л.І. Еволюція шлюбу в Україні: XVII – початок XX століття / Л.І. Слюсар. // Демографія та соціальна економіка. – 2011. – №2. – С. 62-72.
4. Крупская Н.К. Общие вопросы педагогики. Организация народного образования в СССР / Н.К. Крупская. – Москва : Директ-Медиа, 2014. – 611 с.
5. Коллонтай А.М. Новая мораль и рабочий класс / Александра Михайловна Коллонтай. – М. : Изд. ВЦИК Советов р., к. и к. депутатов, 1919. – 61 с.

6. Декреты Советской власти. Том 1. 25 октября 1917 – 16 марта 1918. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1957. – 624 с.
7. Коханова О.О. Суспільно-політичне становище жінки в радянській Україні (20-30-ті рр. XX ст.) / Олена Олександрівна Коханова. дис. ... канд. іст. наук, 07.00.01 – Харків, 2015.
8. Червоне Запоріжжя. – 1922. – №189.
9. Ильф И., Петров Е. Золотой Теленок / Ильф Илья, Евгений Петров. – М.: Русская книга, 1994. – 384 с.
10. Залкинд А.Б. Революция и молодежь / А.Б. Залкинд. – М.: Изд-во коммунистического ун-та им. Свердлова, 1925 с., 140 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://sociology.kharkov.ua/index.php/ua/novini/83-school/proekty/master-klass/novaya-magicheskaya-epokha-2-transformatsiya-gendera/materialy-dlya-chteniya-k-master-klassu/204-a-b-zalkind-revolyutsiya-i-molodezh-fragmenty>.
11. Смидович С.Н. Совещание заведующих женотделами – членов Всероссийского съезда Советов / С.Н. Смидович. // Коммунистка. – 1923. – №1. – С. 3.
12. Троцкий Л.Д. Преданная революция: Что такое СССР и куда он идет? [Електронний ресурс] / Л.Д. Троцкий – Режим доступу до ресурсу: <http://lib.ru/TROCKIJ/trockij1.txt>.
13. Цеткин К. Воспоминания о Ленине [Електронний ресурс] / Клара Цеткин – Режим доступу до ресурсу: <http://profilib.com/chtenie/88883/klara-tsetkin-vospominaniya-o-lenine.php>
14. Лабур О.В. “Нова жінка”: унормовані образи жінки-суспільниці і жінки-трудівниці в радянській літературі України 1920-1930-х років / О.В. Лабур. // Краєзнавство. – 2010. – №3. – С. 205-213.
15. Червоне Запоріжжя. – 1923. – №201.
16. Стріонова І.В. Практика подружніх взаємовідносин у період формування радянського гендерного ладу у 1920-1930-х рр. (на матеріалах Донбасу) / І. В. Стріонова. – 2013. – // Нові сторінки історії Донбасу. – 2013. – Кн. 22. – С. 161-180.
17. Тёмкина А.А. Государственное конструирование гендера в советском обществе [Електронний ресурс] / А. А. Тёмкина, Е. А. Здравомыслова // Журнал исследований социальной политики. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: http://ecsocman.hse.ru/data/072/627/1219/zdravomyslova_temkina_gosudarstvennoe_konstruirovaniye.PDF.
18. Червоне Запоріжжя. – 1923. – №268. – С. 4.
19. Конституція (основний закон) Української Соціалістичної Радянської Республіки 1929 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1929.html>.
20. Конституція (основний закон) Української Соціалістичної Радянської Республіки 1937 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://static.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1937.html>.
21. Міхеєва О.К. Проблеми шлюбних відносин у контексті радянської сімейної політики в Україні на початку 1920-х рр. (за матеріалами газет та фахових юридичних часописів) / О.К. Міхеєва // Історичні та політологічні дослідження. – Донецьк: ДонДУУ. – 2013. – №4 (54). – С.128-133.

Grusheva T. V., Ryabchevska A. R., Sedenkova A. S. The social status of women in soviet Ukraine in 20-30's of the XX century

The article examines the reasons for strengthening European modernist moral values of society, which provided equal political, economic, social and personal rights for women and men.

The socialist feminist ideas and ways of their implementation in the USSR are studied on the works of Soviet party ideologists. The rights of women are studied by analyzing the Ukrainian Soviet legislation of 20-30's of the XX century. It is alleged that “grafting” of new moral qualities to Soviet citizens led to a transformation in family and domestic sphere of Ukrainian society and also changed social status of women.

Key words: family and marital traditions, socialist feminism, the Soviet cultural revolution.

Грушевая Т. В., Рябчевская А. Р., Седенкова А. С. Социальный статус женщины в советской Украине в 20-30-е гг. XX в.

В статье рассматриваются причины утверждения европейских моральных ценностей модернистского общества, предусматривающие равные политические, экономические, социальные, личные права для женщин и мужчин. По работам советских партийных идеологов изучаются идеи социалистического феминизма и пути реализации этой идеи в СССР. Исследуются права женщин на основе анализа украинского советского законодательства 20-30-х гг. XX в. Утверждается, что “привитие” новых моральных качеств советским гражданам привели к трансформации в семейно-бытовой сфере украинского общества и изменении социального статуса женщины.

Ключевые слова: семейно-брачные традиции, социалистический феминизм, советская культурная революция.